

Schulnachrichten.

Wiadomości szkolne.

I.

A. Lehrverfassung.

Die drei untern Klassen sind in parallele Cötus, VI—IVa für die Schüler polnischer, VI—IVb für die Schüler deutscher Abkunft getheilt; in jenen ist die Unterrichtssprache die polnische, in diesen die deutsche. In den drei oberen Klassen kommt die polnische Sprache als Unterrichtssprache zur Anwendung: in den beiden Tertien: in der Religionslehre für die katholischen Schüler, dem Polnischen, Französischen, der Mathematik und Naturgeschichte, in Prima und Secunda: in der Religionslehre f. d. k. S., dem Polnischen, Hebräischen, der Interpretation eines griechischen Schriftstellers, des Homer in II, des Prosaikers in I, zusammen in je 10 wöchentl. Stunden; das Andere wird in deutscher Sprache gelehrt.

Religionslehre.

Für die katholischen Schüler: in VI a) der allgemeine Katechismus und Erklärung des apostolischen Glaubensbekenntnisses, w. 1 St. b) biblische Geschichte des alten Testaments, w. 2 St. — in V a) Lehre vom Gebot der christlichen Liebe, Erklärung der Gebote Gottes u. der Kirchengedote, und von der

A. Plan nauk.

Trzy klasy niższe mają po dwa oddziały równorzędne: oddz. VI—IVa dla uczniów polskiego, VI—IVb dla uczniów niemieckiego pochodzenia; w tamtych wykładają się nauki po polsku, w tych zaś po niemiecku. W trzech wyższych klasach używa się języka polskiego do wykładu w przedmiotach następujących: w kl. III niższej i wyższej: w nauce religii dla uczniów katolickich, w językach polskim i francuskim, w matematyce i historii naturalnej, w kl. I i II: w nauce religii dla uczniów katolickich, w językach polskim i hebrajskim i przy tłumaczeniu autora greckiego, Homera w kl. II a prozaisty w kl. I, ogółem w 10 godzinach tygodniowo; reszta przedmiotów naukowych udziela się w języku niemieckim.

Nauka religii.

Dla uczniów katolickich: w VI a) katechizm ogólny i wykład składu apostolskiego, tyg. 1 godz.; b) historia św. starego testamentu, tyg. 2 godz.; — w V a) nauka o przykazaniu miłości chrześcijańskiej, wykład przykazań boskich i kościelnych, nadto o grzechu i enocie chrześcijańskiej, tyg. 1

Sünde und der christlichen Tugend, w. 1 St. b) biblische Geschichte des neuen Testaments, w. 2 St. — in IV a) Lehre von der Gnade u. den hb. Sacramenten, w. 1 St. b) Wiederholung der biblischen Geschichte des alten Testaments mit genauerer Entwicklung der darin enthaltenen Lehren, ihres Zusammenhanges und der messianischen Vorbilder und Weissagungen; Geographie des biblischen Schauplatzes im Allgemeinen und des h. Landes im Besondern, w. 1 St. — in IIIu a) Sittenlehre von den Geboten Gottes und der Kirche, nebst der Lehre von der Sünde und der Tugend, w. 1 St. b) Wiederholung der biblischen Geschichte des neuen Testaments, nebst einer genaueren Erklärung der darin enthaltenen Thatfachen und Lehren, besonders der Parabeln, mit Bezugnahme auf die sonntäglichen Peritopen, w. 1 St. — in IIIo a) Lehre von der h. Schrift, der Tradition und der Kirche, von der Schöpfung, der Erbsünde und Erlösung, w. 1 St. b) das Kirchenjahr und die Kirchengebräuche, im Besondern die Lehre vom h. Messopfer, Erklärung der Cerimonien bei der h. Messe, von den h. Sacramenten, w. 1 St. — in II a) Lehre von der christlichen Offenbarung u. deren Göttlichkeit, speciell von der göttlichen Sendung Jesu, Lehre von der Göttlichkeit der katholischen Kirche; gelesen wurde das Evangelium des h. Johannes, w. 1 St. — b) Kirchengeschichte von Constantiu dem Großen bis zu Ende des Mittelalters, wöchentl. 1 Std.; — in I a) Lehre von der Schöpfung der Welt, der Erbsünde u. der Erlösung, Wiederholung der Lehre von der Gnade und den Gnadenmitteln; aus der Sittenlehre der allgemeine Theil, w. 1 St. b) Kirchengeschichte vom Zeitalter Gregor VII bis zur Reformation, Reformation des ersten Zeitalters der Kirchengeschichte, w. 1 St. — Lehrbücher: in VI u. V der kleine Katechismus von Deharbe, übersezt von Dalkowski, in IV u. IIIu der große Deharbesche Katechismus, übersezt von Litowski; in VI—III die biblische Geschichte von Tyc, in II u. I das Lehrbuch der katholischen Religion von Martin. — Schriftliche Arbeiten aus dem Gebiete der Religionslehre wurden in den beiden oberen Klassen vierteljährlich angefertigt.

Für die evangelischen Schüler: in VI biblische Geschichte N. T. von der Schöpfung bis Salomo, w. 1 St. die 10 Gebote; auswendig gelernt die 10 Gebote, Bibelsprüche, einige Sonntags-Evangelien u. 6 Kirchenlieder, w. 1 St. — in V biblische Geschichte N. T. von der Theilung des Reichs bis zu den Makkabäern, Geschichte des N. T., die Kindheit Jesu und die Lehrjahre Jesu, S. 175—211; die 10 Gebote mit den Erklärungen auseinandergesezt u. auswendig ge-

godz.; b) historia św. nowego testamentu, tyg. 2 godz.; — w IV a) nauka o łasce i sakramentach św., tyg. 1 godz.; b) powtarzano historią św. staroego testamentu, przyczém wyjaśniano zawarte w niej nauki i ich związek ze sobą, jako téż wykazywano typy i przepowiednie mesyańskie; geografia widowni dziejów św. w ogólności a w szczególności geografia ziemi św., tyg. 1 godz.; — w IIIu. a) nauka moralności o przykazaniach boskich i kościelnych, tudzież nauka o grzechu i cnocie, tyg. 1 godz.; b) powtarzano historią św. nowego testamentu, przyczém wykładano zawarte w niej dane i nauki a szczególnieij przypowieści, mając ciągły wzgląd na odnośne rozdziały ewangelij niedzielnych, tyg. 1 godz.; — w IIIo. a) nauka o piśmie św., tradycyi i kościele, o stworzeniu, grzechu pierworodnym i odkupieniu, tyg. 1 godz.; b) o roku kościelnym i obrządkach kościelnych a w szczególności o ofierze mszy św. i towarzyszących jej obrządkach, nadto o sakramentach św., tyg. 1 godz.; — w II a) nauka o objawieniu chrześcijańskiem i tegoż boskości, szczegółowo o boskiem zesłaniu Jezusa, oraz o boskości kościoła katolickiego; czytano ewangelią Jana św., tyg. 1 godz.; b) historia kościelna od Konstantyna W. aż do końca średnich wieków, tyg. 1 godz.; — w I a) nauka o stworzeniu świata, grzechu pierworodnym i odkupieniu, powtórzenie nauki o łasce i środkach osiągnięcia téjże; z nauki moralności część ogólna, tyg. 1 godz.; b) historia kościelna od wieku Grzegorza VII aż do reformacyi, powtórzenie pierwszego wieku historii kościelnej, tyg. 1 godz. — Książki, podług których uczono: w VI i V Deharba Katechizm mniejszy, przełożony na polskie przez Dalkowskiego, w IV i IIIu Deharba Katechizm większy, przekładu Likowskiego; w VI—III Tycy Dzieje staroego i nowego przymierza, w II i I Nauka religii katolickiej, ułożona w języku niemieckim przez Martina. — Wypracowania piśmienne treści sięgającej w dziedzinę nauki religii oddawano w dwóch wyższych klasach co kwartał.

Dla uczniów ewangelickich: w VI historia św. st. test. od stworzenia świata aż do króla Salomona, tyg. 1 godz.; dziesięciorgo przykazań; uczono się na pamięć dziesięciorga przykazań, przypowieści, kilku ewangelij niedzielnych i 6 pieśni kościelnych, tyg. 1 godz.; — w V historia św. st. test. od podziału królestwa żydowskiego aż do Makkabeuszów, historia św. now. test.: wiek najmłodszy Jezusa i czas, w którym uczył, str. 175

lernt, desgleichen den 1. Artikel erklärt u. auswendig gelernt, außerdem noch Bibelsprüche u. 6 Kirchenlieder, w. 2 St. — in IV biblische Geschichte des N. T. mit Ausnahme der Apostelgeschichte, w. 1 St. Katechismus: den 1. u. 2. Artikel des christlichen Glaubens erklärt und auswendig gelernt; außerdem auswendig gelernt Bibelsprüche u. 6 Kirchenlieder, w. 1 St. — in IIIo u. IIIu (Zwähriger Cours) der 3. Glaubensartikel erklärt und gelernt; das Gebet des Herrn u. die beiden Sacramente; sämtliche Lehrgegenstände memorirt u. außerdem noch 6 Kirchenlieder, w. 2 St. — in II u. I comb. gelesen das Ev. Johannis und die wichtigsten Abschnitte aus der Apostelgeschichte, der Brief an die Galater; aus der Kirchengeschichte die ersten 6 Jahrhunderte; nach dem Lehrbuche der Religion für die oberen Klassen von Petri der Abschnitt von der h. Schrift, die Lehre von den symbolischen Schriften u. die augsburgische Confession, w. 2 St. — Lehrbücher: das genannte Lehrbuch von Petri, biblische Geschichte von Preuß, Katechismus von Fr. Reymann, Liederbuch von Anders und Stolzenburg, außerdem eine Bibel nach dem Texte Lutheri.

Deutsche Sprache.

VIIb — IVb Übungen im Lesen, Nacherzählen u. Declamiren, nach Auras und Gnerlich, in der Orthographie u. im schriftlichen Gedankenausdruck, in IV kleinere freie Aufsätze erzählenden Inhalts; Grammatik nach Heyse, w. 2 St. — in VIa u. Va Formenlehre nach Jerzykowski's Grammatik u. Lawicki's Wypisy, Übungen im Lesen, Nacherzählen und Declamiren, in mündlichen und schriftlichen Uebersetzen, kleinere Ausarbeitungen, abwechselnd mit orthographischen Übungen, w. 6 St. — in IVa Satzlehre und dieselben Übungen, w. 5 St. — in IIIu u. IIIo Satzlehre, Erklärung synonymer Ausdrücke, Übungen im Uebersetzen aus Wzory prozy stop. II. von Rymarkiewicz, Lesen, Nacherzählen u. Declamiren nach dem Lesebuch von Auras und Gnerlich, 3wöchentl. schriftliche Ausarbeitungen, w. 3 St. — in II Rückgabe u. Besprechung der 4wöchentl. freien Aufsätze, freie Vorträge der Schüler, Lectüre und Erklärung prosaischer und poetischer Stücke, nach Auras u. Gnerlich's Lesebuche II Th., w. 2 St. — in I logische Übungen, freie Vorträge, Geschichte der deutschen Nationalliteratur in Verbindung mit Lectüre poetischer und prosaischer Stücke, Rückgabe der freien Aufsätze, w. 3 St. — Zu schriftlicher Ausarbeitung wurden folgende Aufgaben gestellt:

— 211; wyłożono i pamięcią objęto dziesięcioro przykazań, następnie 1 artykuł, prócz tego przypowieści i 6 pieśni kościelnych, tyg. 2 godz.; — w IV historia św. now. test. z wyjątkiem dziejów apostołskich, tyg. 1 godz.; katechizm: wyłożono 1 i 2 artykuł wiary chrześcijańskiej i nauczono się ich na pamięć; prócz tego uczono się na pamięć przypowieści i 6 pieśni kościelnych, tyg. 1 godz.; — w IIIu i IIIw. (kurs dwuletni) objaśniano 3 artykuł wiary i nauczono go się na pamięć; modlitwa Pańska i dwoje sakramentów, czego wszystkiego uczono się na pamięć, jako téż 6 pieśni kościelnych, tyg. 2 godz.; — w II i I połączonych czytano ewangelią Jana św. i najważniejsze rozdziały z dziejów apostołskich, prócz tego list do Galatów; z historyi kościelnej pierwszych 6 stuleci; podług Nauki religii dla wyższych klas, ułożonej przez Petrego, rozdział o piśmie św., następnie nauka o pismach symbolicznych i wyznanie augsburgskie, tyg. 2 godz. — Książki, podług których uczono: wzmiankowana Nauka religii Petrego, Historia św. Preussa, Katechizm Fr. Reymanna, Zbiór pieśni Andersa i Stolzenburga i wreszcie biblia podług tekstu Lutra.

Język niemiecki

W VIIb — IVb czytanie, opowiadanie i deklamacje podług Auras i Gnerlicha, ćwiczenia ortograficzne i pierwsze próby wypracowań; w IV wypracowania małe treści opowiadającej, gramatyka podług Heysego, tyg. 2 godz.; — w VIa i Va odmiana wyrazów podług Jerzykowskiego gramatyki i Wypisów Lawickiego, czytanie, opowiadanie i deklamacje, tłumaczenie ustne i piśmienne, wypracowania małe przeplatane ćwiczeniami ortograficznymi, tyg. 6 godz.; — w IVa nauka o zdaniu i także ćwiczenia, tyg. 5 godz.; — w IIIu i IIIw. nauka o zdaniu, wykład wyrazów bliskoznacznych, tłumaczenie z Rymarkiewicza Wzorów prozy stop. II, czytanie, opowiadanie i deklamacje podług Auras i Gnerlicha, co 3 tygodnie wypracowanie piśmienne, tyg. 3 godz.; — w II zbiór wypracowań domowych co cztery tygodnie zadawanych, wolne rozprawy, czytanie i objaśnianie wyimków prozaicznych i poetycznych z Auras i Gnerlicha II części, tyg. 2 godz.; — w I ćwiczenia w logice, wolne rozprawy, historia literatury niemieckiej wsparta czytaniem poetycznych i prozaicznych wyimków, zbiór wypracowań domowych, tyg. 3 godz. — Temata wypracowań piśmiennych były następujące:

in II

„Wohlthätig ist des Feuers Macht“ — Schiller's „Der Kampf mit dem Drachen“ als Erzählung. — Wie geht es zu, daß unsere Kenntniß von manchen Gegenden der Erde so mangelhaft ist? — Jeder ist sich selbst der Nächste. — Nicht in die ferne Zeit verliere dich, den Augenblick ergreife, der ist dein. — Ach, daß das Leben so kurz ist! — Cäsar's Kampf mit Ariovist, nach Caes. d. b. G. I. 30—57. — Das Leben ist der Güter größtes nicht, der Uebel größtes aber ist die Schuld. — Wie kommt es, daß Landleute alle Gebildeten für Müßiggänger halten, oder ihre Beschäftigung als Kleinigkeit und bloße Vergnügung ansehen?

in I

Volksstimme, Gottesstimme, mit Bezug auf Schiller's Kampf mit dem Drachen. — Die Elemente haßen das Gebild der Menschenhand. — Der Mensch bedarf des Menschen. — Das Meer im frühen Alterthum und jetzt. — Das Leben eine Seefahrt. — Des Menschen Engel ist die Zeit. — Armuth und Reichthum nach ihrem Einfluß auf die Sittlichkeit. — Weshalb erscheint die Eitelkeit so verächtlich? — Warum konnte Hannibal die Römer nicht unterwerfen? — Abit. D. L. Inwiefern zeigen die Römer im Kampfe mit Brennus alle Vorzüge ihres Charakters? — M. T. Mit welchem Recht kann Cäsar der größte Römer genannt werden?

Polnische Sprache

Vla—IVa Uebungen im Lesen, Nacherzählen, Declamiren, nach dem Lesebuche von Rymarkiewicz, in VI u. V wöchentl. orthographische Uebungen u. Exercitien, in IV Zwöchentl. Kleinere Ausarbeitungen, Grammatik in VI u. V nach Małeckii, in IV nach Muczkowski, w. 2 St. — in VIb u. Vb Grammatik, Formenlehre, Uebungen im Lesen, Nacherzählen und Declamiren, im mündlichen und schriftlichen Uebersetzen nach Popliński's Elementarbuch u. Wybór, w. 6 St. — in IVb Satzlehre, dieselben Uebungen, nach Popliński's Grammatik und Wybór u. aus dem Uebungsbuche von Wolinski und Hänfel, w. 5 St.; — in IIIu u. IIIo Satzlehre nach Muczkowski, Fortsetzung derselben Uebungen, Lectüre nach dem Lesebuche von Rymarkiewicz, Zwöchentliche Ausarbeitungen, w. 2 St.; — in II Theorie der Prosa: vom Thema und der Disposition, nach der Nauka prozy von Rymarkiewicz, freie Vorträge, Lectüre prosaischer u. poetischer Stücke, Besprechung der 4 wöchentl. freien Arbeiten, w. 2 St.; — in I polnische Literaturgeschichte von den ältesten Zeiten bis zum Jahre 1621, Lectüre prosaischer und poetischer Stücke, freie Vorträge, Besprechung der 4 wöchentl. freien Arbeiten, w. 2 St.; — Zu schriftlicher Ausarbeitung wurden folgende Aufgaben gestellt:

in II

Osnowa pierwszój księgi Przypadków Doświadczynskiego. — Oswobodzenie Wiednia, obraz historyczny. — Cnocie, nie fortunie ufać należy, podług pieśni Kochanowskiego: „Wierz fortunie.“ — Rozmowa Litawora z Rymwidem, z Grażyny Mickiewicza, prozą opowiedziana. — Żywot kronikarza Jana Długosza, podług dyspozycji podanej w Rymarkiewiczza Nauce prozy, str. 144. — Na czym po-

w II

w I

Język polski.

W Vla—IVa czytanie, opowiadanie i deklamacje podług Rymarkiewicza Wzorów prozy stop. I; w VI i V tygodniowe ćwiczenia ortograficzne i pierwsze próby wypracowań; w IV co dwa tygodnie wypracowanie male; w VI i V podług gramatyki Małeckiego; w IV podług gramatyki Muczkowskiego, tyg. 2 godz.; — w VIb i Vb gramatyka: nauka o odmianie wyrazów, czytanie, opowiadanie i deklamacje, tłumaczenie ustne i piśmienne podług Poplińskiego Początków języka polskiego i Wyboru, tyg. 6 godz.; — w IVb nauka o zdaniu, także wypracowania, podług Gramatyki i Wyboru Poplińskiego i Książki do tłumaczenia, ułożonej przez Wolinskiego i Hänsla, tyg. 5 godz.; — w IIIu i IIIo nauka o zdaniu podług Muczkowskiego, ciągniono dalej także ćwiczenia, czytano z Rymarkiewicza Wzorów prozy stop. II i co 3 tygodnie wypracowanie oddawano, tyg. 2 godz.; — w II teoria prozy: o zadaniu i rozkładzie podług Rymarkiewicza Nauki prozy, wolne wykłady, czytano prozaiczne i poetyczne wyimki i rozbierno wypracowania co 4 tygodnie zadawane, tyg. 2 godz.; — w I historia literatury polskiej od najdawniejszych czasów aż do roku 1621, czytano prozaiczne i poetyczne wyimki, wolne wykłady, rozbiór wypracowań co 4 tygodnie zadawanych, tyg. 2 godz. — Temata wypracowań piśmiennych były następujące:

w II

lega dobroć ustnego wykładu i jakie z niej wynikają korzyści? — Porównanie Arystydesa z Katonem starszym, podług Krasickiego. — Jakie kłęski dotknęły Polskę za Jana Kazimierza? — Charakterystyka Walerego i Szarmantkiego w komedyi Niemcewicza „Powrót posła.“ — Czego według odpowiedzi Solona danéj Krezusowi potrzeba człowiekowi do szczęścia? — Jak należy rozumieć przysłowie: „Kiedy przyjdiesz między wrony, musisz krakać jak i ony.“ (Ext.)

in I

w I

Kiedy, dla jakich przyczyn i w jakim celu toczyły się długoletnie wojny między narodami Europy a Azji? — Zkąd to pochodzi, że tak wielu ludzi niezadowolnionych jest ze stanowiska, jakie zajmują? — O Słowianach. — Wypadki, które na literaturę i oświatę w Polsce największy wpływ wywarły. — Jakim sposobem podbił Filip macedoński Grecyą? — *Παθηματα μαθηματα.* — Jakim sposobem utworował sobie Juliusz Cezar drogę do jedynowładztwa? — Sprawozdanie z przeczytanego podczas wakacyj dzieła autora okresu literatury złotego. — Dla Abit. przed W. N.: Po której stronie była w wojnach Rzymian z Kartagińczykami słuszność? — Przed św. Mich.: Co przyczyniło się głównie do tak prędkiego wzrostu literatury polskiej w XVI wieku?

Latéinische Sprache.

Grammatik: in VI die regelmässige, in V die unregelmässige Formenlehre, in IV die Hauptregeln der Syntax, in IIIu Syntax der Kasus, in IIIo Syntax des Verbums, in II u. I Wiederholung u. Vervollständigung der Syntax. Grammatiken von Moliński u. J. Schulz, Übungsbücher von Jerzykowski u. Popliński (VIa—IVa), J. Schulz (VIb—III), Seyffert (II u. I), Memorirübungen nach Bonnel, metrische Übungen von IIIu ab nach Seyffert's Palästina. Lectüre: IVa Nepos: de regg. Paus. Milt. Arist. Cim. Them. Hannib. Conon. Epam. Lys. Alcib. w. 5 St. — IVb Nepos: Milt. Con. Pelop. Agesil. Iphicrat. Chabr. Datam. Timol. Hamilcar. Hannib. — IIIu Caesar de b. G. I, II, 1—12 w. 4 St. Ovid. Metam. I, 1—300, w. 2 St. — IIIo Caesar de b. G. I, II, III, VII w. 4 St. Ovid. Metam. IV 563—603, 615—789, V, 1—133, 210—249, 346—571, VI, 146—381, VII, 1—353, VIII, 159—259, 611—724, zusammen 1437 Verse, w. 2 St. — II Livius XXI. Cicero de senectute w. 4 St. Vergil. Aen. III, IV, eclog. 1, 4, w. 2 St. — I Cicero Orat. pro P. Sestio, Tuscul. disp. I, V, privatim Livius, w. 4 St. Horat. Carm. III, IV ausgewählte Epoden, Satyren und Episteln, w. 2 St. — Schriftliche Übungen: in VI—II wöchentl. ein Scriptum, in IIo nach Ostern einige freie Aufsätze, in I 2wöchentl. ein Scriptum und 4wöchentliche freie Ausarbeitungen über folgende Themen;

Język łaciński.

Gramatyka: w VI prawidłowa, w V nieprawidłowa odmiana wyrazów, w IV główne prawidła dotyczące się składni, w IIIu składnia przypadków, w IIIw. składnia słowa, w II i I powtórzone i uzupełniono naukę o składni. Używano gramatyk Molińskiego i F. Schultza, tudzież książek do tłumaczenia, ułożonych przez Jerzykowskiego i Poplińskiego (VIa—IVa), F. Schultza (VIb—III), Seyfferta (II i I), uczono się wokabulę podług Bonnela, ćwiczenia metryczne, od IIIu począwszy, podług Palestry Seyfferta. Czytano: w IVa Korneliusza Neposa: de regg. Paus. Milt. Arist. Cim. Them. Hannib. Conon. Epam. Lys. Alcib., tyg. 5 godz.; — w IVb Korneliusza Neposa: Milt. Conon. Pelop. Agesil. Iphicrat. Chabr. Datam. Timol. Hamilcar, Hannib.; — w IIIu. Caesar de b. G. I, II 1—12, tyg. 4 godz.; Ovid. Metam. I, 1—300, tyg. 2 godz.; — w IIIw. Caesar de b. G. I, II, III, VII, tyg. 4 godz.; Ovid. Metam. IV 563—603, 615—789, V 1—133, 210—249, 346—571, VI 146—381, VII 1—353, VIII 159—259, 611—724, razem 1437 wierszy, tyg. 2 godz.; — w II Livius XXI, Cicero de senectute, tyg. 4 godz.; Vergil. Aen. III, IV, eclog. 1, 4, tyg. 2 godz.; — w I Cicero Orat. pro P. Sestio, Tuscul. disp. I, V, prywatnie czytano Liwiusza, tyg. 4 godz.; Horat. Carm. III, IV, nadto wyborowe epody, satyry i listy, tyg. 2 godz. — Ćwiczenia piśmienne: w VI—II co tydzień oddawano ćwiczenie, w IIw. zadano po W. Nocy kilka wypracowań, w I co 2 tygodnie ćwiczenia a co 4 tygodnie wypracowania, których temata były następujące:

Quibus potissimum in rebus cernitur Alexandri magnitudo? — Quod Apollo Pythius oraculum dedit, Spartam nulla re alia nisi avaritia esse perituram, id videtur non solum Lacedaemoniis, sed etiam omnibus opulentis populis praedixisse. — Cicero in defendendo P. Sestio quomodo versatus

sit. — Imperium Romanum ex iustissimo atque optimo crudele intolerandumque factum est. — Reges Romanorum pro suo quemque ingenio de republica bene meruisse. — Quibus rebus Hannibal victus esse videatur (zugleich Abiturientenarbeit zum Oftertermin). — Ciceronis Tusculanarum disputationum libri primi argumentum exponitur. — Ut P. Scipio celeritate sua Carthaginem oppressit, O. Fabius Maximus cunctatione id egit, ne Roma opprimi posset. — Fortuna plerumque eos, quos plurimis beneficiis ornavit, ad duriores casus reservat. — Quorum potissimum virorum opera opes auctoritatemque inter ceteros Graecos sibi paraverint Athenienses. — (Abit. — Script. Cicero de deorum nat. II, 2).

Griechische Sprache.

Grammatik: in IIIu Formenlehre bis zu den Verbis in *μ*. — in IIIo Beendigung der Formenlehre, von der Wortbildung, den Negationen u. Präpositionen. — in II u. I Syntax; nach den Grammatiken von Enger u. Buttman u. dem Übungsbuche von Enger. Scripta wöchentl. in den Tertien, 2wöchentl. in II u. I. — Lectüre: IIIo Xenoph. Anab. III, IV, nach Oftern Hom. Odys. I, 1—150, Formenlehre des epischen Dialekts, w. 3 St. — II Xenoph. Cyrop. III, IV, V cap. 1, 2, w. 3 St. Hom. Odys. XI, XII, XIII, w. 2 St. — I Herod. VI, Isocrates Panegyricus, w. 3 St. Homer. II. I, XII, XIII, Sophoc. Antigona, w. 2 St. Abitur. Scriptum D. L. Isocrat. Philipp. 94. M. L. Xenoph. Memor. II, 1.

Französische Sprache.

Grammatik: in IV nach Plöb Elementargrammatik bis Section 90, w. 4 St. — in IIIu Wiederholung des Pensums der Quarta und Theil II und III, w. 2 St. — in IIIo nach Plöb Schulgrammatik bis Section 24, w. 2 St. — in II u. I Wiederholung der Formenlehre, Syntax, Stilübungen, w. 1 St. — Scripta in IV wöchentl., in III — I 2wöchentl. — Lectüre: aus dem Handbuch von Ideler u. Nolte III Theil in II, die Stücke von Bernardin de St. Pierre und Michaud verbunden mit Rückübers. des Gelesenen, — in I die Stücke von Ségur dem Jüngeren und Aelteren, Benutzung des Gelesenen zur Rückübers. und zu französischen Sprechübungen, w. 1 St. Abitur. Scriptum aus Histoire d' Alexandre le Grand par Rollin.

Hebräische Sprache.

In II nach Seffer Formenlehre bis zur Lehre vom Substantiv, nebst Uebersetzung der Übungsbeispiele, 2wöchentl. ein Scriptum, w. 2 St. — in I Wieder-

Język grecki.

Gramatyka: w IIIu odmiana wyrazów aż do słów kończących się na *μ*; — w IIIu. po dokończeniu nauki o odmianie wyrazów nauka o słoworodzie, o przeczeniach i przyimkach: — w II i I składnia podług gramatyk Engera i Buttmanna i książki do tłumaczenia Engera. Ćwiczenia piśmienne oddawano co tydzień w IIIu. i IIIu. a co 2 tygodnie w II i I. — Czytano: w IIIu. Xenoph. Anab. III, IV, po W. Nocy Hom. Odys. I, 1—150, uczono się form narzecza epickiego, tyg. 3 godz.; — w II Xenoph. Cyrop. III, IV, V cap. 1, 2, tyg. 3 godz.; Hom. Odys. XI, XII, XIII, tyg. 2 godz.; — w I Herod. VI, Isocrates Panegyricus, tyg. 3 godz.; Homer II. I, XII, XIII, Sophoc. Antigona, tyg. 2 godz. — Exercitium zadane abiturjentom przed W. Nocą: Isocrat. Philipp. 94; przed św. Michałem: Xenoph. Memor. II, 1.

Język francuski.

Gramatyka: w IV podług gramatyki elementarnej Plötza aż do lekcji 90, tyg. 4 godz.; — w IIIu. powtórzywszy kurs kl. IV zajmowano się częścią II i III, tyg. 2 godz.; — w IIIu. podług gramatyki szkolnej Plötza aż do lekcji 24, tyg. 2 godz.; — w II i I powtórzenie nauki o odmianie wyrazów, prócz tego składnia i ćwiczenia stylistyczne, tyg. 1 godz. — Ćwiczenia piśmienne zadawano w IV co tydzień, a w III — I co 2 tygodnie. — Czytano z Wypisów Idelera i Noltego części III: w II wyimki Bernardina de St. Pierre i Michauda, które znów odwrotnie tłumaczono; — w I Segura młodszego i starszego wyimki, których użyto do tłumaczenia odwrotnego i do ćwiczeń ustnych, tyg. 1 godz. Exercitium zadane abiturjentom z Histoire d' Alexandre le Grand par Rollin.

Język hebrajski.

W II podług gramatyki Seffera odmiana wyrazów aż do nauki o rzeczowniku, tłumaczono przykłady w téjże gramatyce zawarte, co 2 tygo-

holung der Lehre vom regelmässigen und unregelmässigen Verbum, dann die Lehre vom Substantiv und Zahlwort, nebst Uebersetzung der Uebungsbeispiele in der Seffer'schen Grammatik, Zwöchentl. ein Scriptum. — Lectüre: Genes. cap. 1, 13, 29, 111, 137. w. 2 St. — Abitur-Arbeit D. L. Psalm XIII, 1—6. M. L. Psalm L, 1—6.

Geschichte und Geographie.

In VI u. V Geographie der 5 Erdtheile, w. 2 St. — in IV Geschichte Griechenland's und Rom's bis zu den Gracchen; physische und politische Geographie von Süd- und Osteuropa, w. 3 St. — in III Geschichte Rom's, Deutschland's bis zu den Kreuzzügen; Geographie von Deutschland, w. 3 St. — in II neuere Geschichte von Deutschland bis auf Friedrich den Grossen, brandenburgisch-preussische Geschichte; physische und politische Geographie von Europa mit Ausschluß Deutschland's, w. 3 St. — in I römische Geschichte von der Gründung der Stadt Rom bis zum Untergange des weströmischen Reiches; Geographie von Altitalien und historisch-geographische Uebersicht des römischen Reiches, w. 3 St. — in I Geschichte der neueren Zeit, Repetition der alten und der preussischen Geschichte, w. 3 St.; nach den geschichtlichen Lehrbüchern von Pütz und dem Leitfaden von Voigt.

Mathematik und Rechnen.

In VI das Numeriren, die vier Species mit unbenannten u. benannten ganzen Zahlen, das Wichtigste aus der Lehre von den Brüchen, w. 3 St. — in V die Lehre von den gewöhnlichen Brüchen, von den Verhältnissen und Proportionen, w. 3 St. — in IV Arithmetik: Regel de Tri, Regula multiplici, Zinsrechnung u. die übrigen bürgerlichen Rechnungsarten, nebst steter Wiederholung der Pensa der untern Klassen, w. 2 St. Geometrie: allgemeine geometrische Vorbegriffe von den geraden Linien und den Winkeln im Allgemeinen, bis § 25 des Lehrbuchs, w. 1 St. — in III Arithmetik: von den entgegengesetzten Grössen, Eintheilung der Buchstabengrössen, von Coefficienten u. Exponenten u. die vier Species mit Monomen und Polynomen (§ 1—24); Geometrie: von § 25—69, w. 3 St. — in II Arithmetik: vom Potenziren und Extrahiren (§ 25—51); Geometrie: von den Vierecken, von der Gleichheit u. Aehnlichkeit geradliniger Figuren, w. 3 St. — in I Arithmetik: Gleichungen der beiden ersten Grade, Po-

dnie pisano ćwiczenie, tyg. 2 godz.; — w I powtórzenie nauki o regularném i nieregularném słowie, następnie nauka o rzeczowniku i liczebniku wraz z tłómaczeniem przykładów w gramatyce Seffera podanych, co 2 tygodnie oddawano ćwiczenie. Czytano: Genes. cap. 22. Exod. cap. 3. Psalm 1, 13, 29, 111, 137, tyg. 2 godz. Exercitium zadane abiturientom przed W. Nocą: Psalm XIII, 1—6; przed św. Michałem: Psalm L, 1—6.

Historia i Geografia.

W VI i V geografia 5 części ziemi, tyg. 2 godz.; — w IV historia Grecyi i Rzymu aż do Grachów; geografia fizyczna i polityczna południowej i wschodniej Europy, tyg. 3 godz.; — w III historia Rzymu i Niemiec aż do wojen krzyżowych; geografia Niemiec, tyg. 3 godz.; — w II historia nowsza Niemiec aż do Fryderyka Wielkiego, historia brandenburgsko-pruska; geografia fizyczna i polityczna Europy z wyjątkiem Niemiec, tyg. 3 godz.; — w I historia rzymska od założenia Rzymu aż do upadku państwa zachodniorzymskiego, geografia Italii i pogląd historyczno-geograficzny na państwo rzymskie, tyg. 3 godz.; — w I historia nowsza, powtórzenie historyi starożytnej i pruskiej, tyg. 3 godz.; podług Pütza książek do nauki historyi służących i podług Przewodnika geograficznego Voigta.

Matematyka i Rachunki.

W VI liczenie, cztery działania z nieoznaczonymi i oznaczonymi liczbami całkowitemi, z nauki o ułamkach co najważniejszego, tyg. 3 godz.; — w V nauka o ułamkach zwyczajnych, o stóśunkach i proporcjach, tyg. 3 godz.; — w IV arytmetyka: reguła trzech, reguła trzech składana, reguła procentu i reszta rachunków praktycznych, przy czém ciągle powtarzano kurs klas poprzednich, tyg. 2 godz.; geometrya: pierwsze ogólne pojęcia geometryczne, o liniach prostych i o kątach w ogólności aż do § 25 książki zaprowadzonej, tyg. 1 godz.; — w III arytmetyka: o ilościach względnych; podział ilości literowych, o współczynniku i wykładniku, nadto cztery działania z jednomianami i wielomianami (§ 1—24); geometrya: od § 25—69, tyg. 3 godz.; — w II arytmetyka: o potęgowaniu i wyciąganiu pierwiastków (§ 25—51); geometrya: o czworobokach, o równości i podobieństwie figur prostoliniowych, tyg. 3 godz.; — w I arytmetyka: równania

tenzen, Logarithmen, arithmetische und geometrische Progressionen; w. 2 St. Geometrie: Beendigung der Planimetrie, Trigonometrie, w. 2 St. — in I Arithmetik: Erweiterung der Lehre von den arithmetischen Progressionen, den Zinseszinsen, diophantische, kubische Gleichungen; Geometrie: Wiederholung der Trigonometrie, Stereometrie; Lösung von Aufgaben aus dem ganzen Gebiete, w. 4 St. — nach den Rechen- und mathematischen Lehrbüchern von Brettner, mit Benutzung der Aufgabensammlung von M. Hirsch.

pierwszych dwóch stopni, potęgi, logarytmy, arytmetyczne i geometryczne szeregi, tyg. 2 godz.; geometrya: po dokończeniu planimetrii trygonometrii, tyg. 2 godz.; — w I arytmetyka: rozszerzenie nauki o szeregach arytmetycznych, prowizya złożona, równania nieoznaczone i 3go stopnia; geometrya: po powtórzeniu trygonometrii stereometrii; rozwiązywano zadania z całego kursu, tyg. 4 godz. — Uczono podług Brettnera książek szkolnych do nauki rachunków i matematyki służących, nadto używano Zadań zebranych przez M. Hirscha.

Abiturienten-Aufgaben, zu Ostern:

Zadania abiturientów przed W. Nocą:

- 1) Wie hoch muß sich Jemand über die Erde erheben, um eine Fläche derselben zu übersehen, welche 10000 □M. beträgt?
- 2) Die beiden parallelen Seiten eines Trapezes sind: $a = 30,0456'$ und $b = 21,1237'$; die an der größeren Seite liegenden Winkel sind: $\alpha = 63^\circ 20' 12,3''$ und $\beta = 70^\circ 0' 43,6''$. Man soll den Inhalt des Trapezes berechnen.
- 3) Von fünf ganzen Zahlen bilden die erste, zweite und dritte eine steigende geometrische Progression; die dritte, vierte und fünfte aber eine steigende arithmetische Progression, deren Differenz gleich der zweiten Zahl ist. Die Summe der zweiten, dritten, vierten und fünften Zahl ist 40; und das Produkt der zweiten und fünften ist 64. Wie heißen die Zahlen?
- 4) Auflösung der Gleichungen:

I. $1,3^{x^2+y^2} = 30,28755.$

II. $\sqrt[9]{xy} = 1,220285.$

zu Michaelis:

przed św. Michałem:

- 1) Innerhalb des Dreiecks ABC einen Punkt O zu construiren, dergestalt, daß sich verhält $\angle ABO : \angle ACO : \angle BCO = 1 : 2 : 3.$
- 2) Auf den nämlichen Punkt A wirken zwei Kräfte, $AB = 410$ und $AC = 320$ unter einem Winkel von $51^\circ 37' 24''$. Es soll Größe und Richtung der resultirenden Kraft bestimmt werden.
- 3) Von einer Kugel, deren Radius $r = 2,1'$, ist ein Segment abgeschnitten, welches sich zu einem Cylinder von derselben Grundfläche und Höhe wie 5:8 verhält. Es soll der Mantel des Segments berechnet werden.
- 4) Die Summe der inneren Glieder einer geometrischen Proportion ist 14, die der äußeren 18, die der Quadrate sämtlicher Glieder 340. Wie heißt die Proportion?

Naturkunde und Physik.

Historia naturalna i Fizyka.

In IV Säugethiere u. Vögel nach Szafarkiewicz 2. Cur. und nach Schilling, im Sommersem. Botanik, w. 2 St. — in III Mineralogie nach Schilling, w. 2 St. — in II das Wichtigste aus dem Thier- u. Pflanzenleben, w. 2 St. — in I Mechanik der festen Körper, w. 1 St. — in I die Lehre vom Schalle und von der Electricität, w. 2 St., nach dem Leitfaden der Physik von Brettner.

W IV zwierzęta ssące i ptaki podług 2 kursu Szafarkiewicza i Schillinga, w półroczu latowém botanika, tyg. 2 godz.; — w III mineralogia podług Schillinga, tyg. 2 godz.; — w IIw. najważniejsze wiadomości o życiu zwierząt i roślin, tyg. 2 godz.; — w I mechanika ciał stałych, tyg. 1 godz.; — w I akustyka i nauka o elektryczności, tyg. 2 godz.; podług Brettnera książki szkolnej służącej do nauki fizyki.

Im Schönschreiben wurde in den beiden unteren Klassen in je 2 w. St., im Zeichnen in den drei unteren in je 2 w. St. u. in einer gemeinschaftlichen für die Vorgerückteren aller Klassen (4 aus I, 9 aus

Kaligrafii udzielano w dwóch niższych klasach tyg. po 2 godz., Rysunków w trzech niższych klasach tyg. po 2 godz. i 1 godz. wspólną dla tych uczniów wszystkich klas, którzy już

II, 15 aus III), im Singen in 2 w. St. in den beiden unteren und in 1 gemeinschaftlichen St. für Schüler aller Klassen Unterricht erteilt. Die Turnübungen, von dem Hülfslehrer Roil geleitet, fanden im Sommer an 2 Tagen für I, III, IV, und an 2 Tagen für II, V, VI in je 2 St. statt; im Winter wurden die Schüler der beiden oberen Klassen an 2 Tagen der Woche in je 2 St. zu Vorturnern ausgebildet.

wieksze uczynili postępy, (było 4 z I, 9 z II, 15 z III), Śpiewów tyg. 2 godz. w dwóch niższych klasach i 1 wspólną dla uczniów wszystkich klas. Ćwiczenia gimnastyczne, kierowane przez nauczyciela pomocniczego Roila, odbywali latem po 2 godz. 2 razy na tydzień uczniowie klas I, III i IV i 2 inne razy uczniowie klas II, V i VI; zimą zaś sposobili się na przodowników w ćwiczeniach gimnastycznych 2 razy na tydzień po 2 godz. tylko uczniowie dwóch wyższych klas.

B. Verordnungen der vorgelegten Behörde von allgemeinem Interesse.

Vom 16. October 1864, wodurch die Einführung des Deharbeschen Katechismus für Stadt- und Land-Schulen in der polnischen Uebersetzung des Geistlichen Dalkowski zum Religionsunterricht in Sexta und Quinta, und des Deharbeschen Katechismus für die reifere Jugend, überseht vom Religionslehrer Litowski zum Unterricht in Quarta und Tertia genehmigt wird.

Vom 20. October. Mittheilung des Beschlusses des Königl. Staats-Ministeriums vom 22. August, betreffend das Verfahren bei der Uebergabe resp. Uebernahme von Dienstwohnungen.

Vom 2. Januar 1865, wodurch der Director zu gutachtlicher Aeußerung darüber aufgefordert wird, ob es zweckmäßig sei, unter Wegfall der bisherigen Sommer- und Michaelis-Ferien $5\frac{1}{2}$ wöchentliche Herbstferien anzuordnen.

Vom 16. April, wonach diejenigen Religions-Lehrer der Gymnasien und Realschulen der Provinz Posen, welche, weil sie in Prima Unterricht erteilen, reglementsmäßig Mitglieder der Abiturienten-Prüfungs-Commission sind, sich in derselben der Abstimmung zu enthalten haben, wenn es sich um einen Schüler handelt, der an ihrem Unterrichte in Prima nicht Theil nimmt.

Vom 1. Mai. Da Seine Majestät der König zu bestimmen geruht haben, daß die unterm 10ten November v. J. für den Feldzug 1864 Allerhöchst

B. Rozporządzenia władz wyższych ogół obchodzić mogące.

Pod dniem 16. Października 1864 zezwolono, aby do nauki religii używano w klasach VI i V Katechizmu Deharba dla szkół miejskich i wiejskich, przełożonego na polskie przez X. Dalkowskiego, a w klasach IV i III Katechizmu Deharba dla młodzieży dojrzałszej, spolszczonego przez nauczyciela religii X. Likowskiego.

Pod dniem 20. Października udzielono postanowienie Wysokiego Ministeryum z dnia 22 Sierpnia przepisujące, co przy zdawaniu lub obejmowaniu mieszkań urzędowych ma być przestrzeganiem.

Pod dniem 2. Stycznia 1865 zasięgnięto zdania dyrektora względem tego, czy byłoby stosownem zamiast dotychczasowych feryj latowych i świętomichalskich urządzić jesienne, półzosta tygodnia trwające ferye.

Pod dniem 16. Kwietnia rozporządzono, aby ci nauczyciele religii przy szkołach gimnazyalnych i realnych W. Ks. Poznańskiego, którzy jako udzielający lekcye w kl. I są wedle regulaminu członkami komisji do egzaminowania abiturientów wyznaczonęj, nie mieli udziału w głosowaniu, ilekroć chodzić będzie o ucznia, któremu lekcyj w kl. I nie udzielali.

Pod dniem 1. Maja. Ponieważ Najjaśniejszy Pan postanowił raczył, aby medalem wojennym, ustanowionym na dniu 10. Listopada z przyczyny

gestiftete Kriegs-Denkünze für Nicht-Combattanten auch denjenigen Civil-Beamten zu Theil werden soll, welche der sechtenden Armee des Dienstes wegen in das Feld gefolgt oder dem Hauptquartier des Oberbefehlshabers der alliirten Armee attachirt gewesen sind: so wird der Director zur Anzeige aufgefordert, ob an der Anstalt Civil-Beamte vorhanden sind, welche nach Obigem auf die Kriegsdenkmünze für Nicht-Combattanten Anspruch haben würden. Solche Civilbeamte sind an unserer Anstalt nicht vorhanden.

Vom 7. Juli, betreffend Vorschläge geeigneter Lehrer zur Theilnahme an dem am 2ten October er. in der Königl. Central-Turn-Anstalt in Berlin beginnenden sechsmonatlichen Course für Civil-Eleven.

Vom 13. Juli, wonach schriftliche Arbeiten aus dem Gebiete der Religionslehre in den drei oberen Klassen vierteljährlich anzufertigen sind.

Außerdem wird der Director aufmerksam gemacht: unter dem 10. October 1864 auf das von dem Geheimen Ober-Regierungs-Rathe Dr. Wiese im Auftrage des Herrn Ministers der geistlichen pp. Angelegenheiten herausgegebene Werk „Das höhere Schulwesen in Preußen“, d. 6. December auf das von dem stellvertretenden Kommandeur des Garde-Landwehr-Bataillons Stettin, Major a. D. von Pelchrzim verfaßte Gedenkbuch „Preussische Kriegsthaten 1864“; d. 15. März 1865 auf die von dem Oberlehrer Martus zu Berlin aus den seit einer Reihe von Jahren bei den Abiturienten-Prüfungen an preussischen Gymnasien und Realschulen gestellten mathematischen Aufgaben gemachte Zusammenstellung; d. 10. Juli auf den von den in der Raczynski'schen Bibliothek in Posen vorhandenen Büchern erschienenen Katalog, mit dem Bemerkten, daß derselbe für 1 Rthl. in der Bibliothek käuflich zu haben ist und daß nach einem Beschlusse des Curatoriums die Bibliothek in geeigneten Fällen nicht abgeneigt ist, an Lehrer-Collegien Bücher auszuleihen.

kompanii z r. 1864 dla nieuczestniczących w boju, i ci urzędnicy cywilni ozdobieni byli, którzy sprawując urząd towarzyszyli armii walczącej lub do kwatery głównej naczelnika wojsk sprzymierzonych przyłączeni zostali: przeto wezwano dyrektora, aby doniósł, czy przy zakładzie tutejszym znajdują się urzędnicy cywilni, którzyby do owego medalu dla nieuczestniczących w boju prawo rościć mogli. Takich urzędników cywilnych nie masz przy zakładzie naszym.

Pod dniem 7. Lipca. O sześciomiesięcznym, z dniem 2. Października r. b. dla elewów niewoj-skowych rozpocząć się mającym kursie w król. centralnym zakładzie ćwiczeń gimnastycznych uwiadomiono dyrektora w tym celu, aby do udziału w tym kursie zalecił uzdatnionych ku temu nauczycieli.

Pod dniem 13. Lipca rozporządzono, aby w trzech wyższych klasach wygotowywano co kwartał wypracowanie piśmienne treści odnoszącej się do nauki religii.

Prócz tego zwrócono uwagę dyrektora: pod dniem 10. Października 1864 na dzieło wydane z polecenia pana Ministra spraw duchownych i t. d. przez tajnego wyższego radcę regencyjnego dr. Wiesego, noszące tytuł: „Wyższe szkolnictwo w Prusiech“; pod dniem 6. Grudnia na pamiętnik o czynach wojennych wojska pruskiego w r. 1864, wydany przez majora pozasłużbowego Pelchrzima, dowódcę zastępczego batalionu gwardyi krajowej szczecińskiego; pod dniem 15. Marca 1865 na sporządzony przez Martusa, nauczyciela wyższego w Berlinie, spis zadań matematycznych, które od lat kilkunastu abiturjenci w pruskich szkołach gimnazjalnych i realnych mieli sobie do rozwiązania podane; pod dniem 10. Lipca na katalog książek mieszczących się w bibliotece hrabiego Edw. Raczyńskiego w Poznaniu, z nadmienieniem, że katalog ten nabyć można za 1 tal. w bibliotece i że nadzór także uchwalił, aby w pewnych obwarowanych razach użyczano książek z niej i kolegium nauczycielskim.

II.

Chronik des Gymnasiums.

Das neue Schuljahr begann am 13. October 1864, nachdem am 12 die Anmeldungen und Prüfungen der neu aufzunehmenden Schüler stattgefunden hatten.

Durch den Tod des Professor's Dr. Piegja (s. das vorjährl. Programm S. 29, 30) wurde die erste Oberlehrerstelle an unserer Anstalt erledigt. Auf den Antrag des Königl. Provinzial-Schul-Collegiums genehmigte der Herr Minister der geistlichen pp. Angelegenheiten durch Rescript vom 15. August 1864, daß der bisherige zweite Oberlehrer Professor Tschackert in die erste, der dritte Oberlehrer Dr. v. Bronikowski in die zweite, der vierte Oberlehrer Regentke in die dritte Oberlehrer-Stelle aufrücke, und übertrag ferner durch Erlaß vom 26. Januar cr. dem bisherigen zweiten ordentlichen Lehrer Cywiński die so erledigte vierte Oberlehrerstelle. In die zweite Lehrerstelle rückte der dritte ordentliche Lehrer Dr. Zwolski und diese wurde durch den bisher interimistisch hier beschäftigten Gymnasiallehrer Thomeczek vom aufgehobenen Gymnasium zu Trzemeszno besetzt.

Auch in diesem Jahre trat ein Wechsel in dem Lehrerpersonale der Anstalt ein. Durch Verfügung des Königl. Provinzial-Schul-Collegiums vom 30. Juni cr. wurde der Director beauftragt, den Religionslehrer lic. theol. Speers vom 1. August cr. ab von seiner Beschäftigung an dem hiesigen Gymnasium zu entbinden, nachdem Seine Majestät der König Allergnädigst geruht haben, denselben zum Director des Königl. katholischen Schullehrer-Seminars zu Erin zu ernennen. Am 8. Juli entließ der Director denselben unter einer Ansprache vor den versammelten Schülern und Lehrern mit dem besten Danke für die während seiner zweijährigen gewissenhaften und erfolgreichen Amtsthätigkeit unserer Anstalt geleisteten Dienste und dem Wunsche, daß seine Wirksamkeit in der neuen Stellung von ebenso segensreichem Erfolge begleitet sein möge.

Die erledigte Stelle wurde durch Verfügung des Königl. Provinzial-Schul-Collegiums vom 27. Juli dem Herrn Vicarius zu Rogalen Dr. theol. Warmiński zur interimistischen Verwaltung übertragen und letzterer durch den Director am 8. August in sein neues Amt eingeführt.

Kronika gimnazjum.

Nowy rok szkolny rozpoczął się dnia 13go Października 1864 a dnia poprzedniego odbył się popis uczniów nowo przybyłych.

Po zejściu profesora dr. Piegysy (p. program zeszlazoczny str. 29, 30) zostało miejsce pierwszego nauczyciela wyższego opróżnione. Na wniosek król. prowincjonalnego Kolegium szkolnego zatwierdził pan Minister spraw duchownych reskryptem z dnia 15. Sierpnia 1864, aby dotychczasowy drugi nauczyciel wyższy profesor Tschakert posunął się na miejsce pierwszego nauczyciela wyższego, trzeci nauczyciel wyższy dr. Bronikowski na miejsce drugiego naucz. w., a czwarty nauczyciel wyższy Regentke na miejsce trzeciego naucz. w., nadto opróżnione w ten sposób miejsce czwartego naucz. w. poruczone zostało w skutek reskryptu ministeryalnego z dnia 26. Stycznia r. b. dotychczasowemu drugiemu nauczycielowi zwyczajnemu Cywińskiemu. Na miejsce drugiego nauczyciela zwyczajnego posunął się trzeci nauczyciel zwyczajny dr. Zwolski; jego zaś miejsce zajął powołany z zniiesionego gimnazjum Trzemeszeńskiego i dotąd tymczasowo przy zakładzie naszym zatrudniony nauczyciel gimnazjalny Thomeczek.

Także w tym roku zaszła w kole nauczycieli zakładu naszego zmiana. Król. prowincjonalne Kolegium szkolne zleciło rozporządzeniem swém z dnia 30. Czerwca r. b. dyrektorowi, aby nauczyciela religii, lic. teologii X. Speersa, którego Najjaśniejszy Pan na dyrektora król. katolickiego seminaryum nauczycielskiego w Keyni powołać raczył, już z dniem 1. Sierpnia r. b. od sprawowania urzędu przy gimnazjum tutejszém zwolnić. Dyrektor rozstając się z nim dnia 8. Lipca, przemówił do niego w obec zgromadzonych uczniów i nauczycieli, dziękował mu najserdeczniej za usługi, jakie podczas swego dwuletniego sumiennego i skutecznego urzędowania zakładowi naszemu wyświadczył, a w końcu życzył mu, aby przyszłe jego działanie uwiecznione zostało równie pomyslnym skutkiem.

Miejsce po nim opróżnione poruczyło król. prowincjonalne Kolegium szkolne rozporządzeniem swém z dnia 27. Lipca tymczasowo X. wikaryuszowi z Rogoźna, dr. teologii Warmińskiemu, który też dnia 8. Sierpnia przez dyrektora w urząd swój wprowadzony został.

Am 22. März beging die Anstalt das Allerhöchste Geburtsfest Seiner Majestät des Königs in üblicher Weise; die Festrede hielt der Gymnasial-Lehrer Thomczek.

Am 15. Mai wurde ein Frühlingsspaziergang nach dem etwa 1 Meile entfernten Kwiatkowo unternommen. Für die überaus freundliche und gästfreie Aufnahme des Herrn Besitzers, Landschafts-Rath's Czyrner fühlt sich die Anstalt demselben zu dem wärmsten Dank verpflichtet.

Vierteljährlich, und zwar vor Weihnachten, Ostern, den Sommerferien und dem Schlusse des Schuljahrs empfangen die Schüler die heiligen Sacramente. Den Herrn Geistlichen, welche bei der Schülerbeichte Aus-hülfe leisteten, wird im Namen der Anstalt der verbindlichste Dank ausgesprochen.

Am 25. Juni legten 14 Schüler ihre erste heilige Beichte ab und am Feste des H. Petrus und Paulus traten 16 Schüler das erste Mal zum Tische des Herrn.

Während der Sommerferien wurden die Schüler aus dem Orte unter der Leitung und Beaufsichtigung eines Lehrers täglich einige Stunden im Gymnasium beschäftigt.

Durch den Tod verlor die Anstalt 2 Schüler, am 5. November 1864 den Ober-Primaner Boleslaus Suszczyński und am 10. November den Quintaner Johann Kotociński.

Eine Prüfung pro maturitate fand zweimal, zu Ostern am 28., 29., 30. März und zu Michaelis am 12. und 13. September unter dem Vorsitz des Herrn Regierungs- und Schul-Raths Dr. Brettner als Königl. Commissarius statt. Zu Ostern hatten sich 13 Primaner und 3 Externeer zur Prüfung gemeldet, welche sämmtlich, v. Pruski mit Befreiung von der mündlichen Prüfung, für reif zu den Universitätsstudien erklärt wurden, nämlich

Johann Biniek aus Ostrowo,	war 9 $\frac{3}{4}$ J. auf dem	
	Gymnasium, 2 $\frac{1}{2}$ in I	
Hieronymus Bronkanski a. Ostrowo	w. 11 $\frac{1}{2}$ a. d. G. 2 $\frac{1}{2}$ i. I.	
Theophil Cieslinski a. Adelnau	= 11 $\frac{1}{2}$ — 2 $\frac{1}{2}$ —	
Bernhard Glabisz a. Kostrzyn	= 9 $\frac{1}{2}$ — 2 $\frac{1}{2}$ —	
Jacob Hoffmann a. Ostrowo	= 8 $\frac{1}{2}$ — 2 $\frac{1}{2}$ —	
Vincenz Jaskólski a. Miecierzyn		
	Kr. Mogilno = 3 — 2 $\frac{1}{2}$ —	
Paul Kempski a. Pustkowie-Grabow	Kr. Schildberg = 10 $\frac{1}{2}$ — 2 $\frac{1}{2}$ —	
Marcelli Kube aus Bodzewo,		
	Kr. Kröben = 9 $\frac{1}{2}$ — 2 $\frac{1}{2}$ —	

Dnia 22. Marca obchodził zakład ze zwykłą uroczystością Urodziny Najjaśniejszego Pana; mowę solenną miał nauczyciel gimnazjalny Thomczek.

Dnia 15. Maja odbyli uczniowie przechadzkę wiosenną do odległego ztąd o milę Kwiatkowa. Właścicielowi tegoż, panu radcy ziemiańskiemu Czernerowi czuje się zakład zobowiązany do wyrażenia jak największego podziękowania za uprzejmość i gościnność, z jaką przez niego był podejmowany.

Co kwartał, to jest przed Bożém Narodzeniem, przed W. Nocą, przed wakacjami i przed zakończeniem roku szkolnego przystępowali uczniowie do Stołu Pańskiego. Duchownym, którzy nauczyciela religii w słuchaniu spowiedzi uczniów wspierali, składa się w imieniu zakładu uprzejme podziękowanie.

Na dniu 25. Czerwca odbyło 14 uczniów pierwszą spowiedź a w święto apostołów Piotra i Pawła przyjęło 16 uczniów po raz pierwszy Ciało Pańskie.

Podczas wielkich wakacyj zatrudniano w gimnazyum uczniów miejscowych po kilka godzin codziennie pod kierunkiem i nadzorem jednego z nauczycieli.

Śmierć wydarła zakładowi dwóch uczniów: dnia 5. Listopada 1864 Bolesława Suszczyńskiego, ucznia klasy Iw., a dnia 10. Listopada Jana Kokościńskiego, ucznia kl. V.

Egzamen uczniów ubiegających się o świadectwo dojrzałości odbył się pod przewodnictwem radcy regencyjnego i szkolnego pana dr. Brettnera, jako komisarza królewskiego, dwa razy: przed W. Nocą dnia 28., 29. i 30. Marca i przed św. Michałem dnia 12. i 13. Września. Przed W. Nocą zgłosiło się do egzaminu tego 13 uczniów kl. I i 3 uczniów zamiejscowych, którzy téż wszyscy świadectwo dojrzałości uzyskali a jeden z nich, Pruski, od egzaminu ustnego uwolniony został.

Jan Biniek , rodem z Ostrowa,	był 9 $\frac{3}{4}$ roku w gi-	
	mnazyum, 2 $\frac{1}{2}$ roku w klasie I.	
Hieronim Bronkański , r. z Ostrowa	11 $\frac{1}{2}$ r. wg. 2 $\frac{1}{2}$ r. w I	
Teofil Ciesliński , r. z Odolanowa	11 $\frac{1}{2}$ — 2 $\frac{1}{2}$ —	
Bernhard Glabisz , r. z Kostrzyna	9 $\frac{1}{2}$ — 2 $\frac{1}{2}$ —	
Jakób Hoffmann , r. z Ostrowa	8 $\frac{1}{2}$ — 2 $\frac{1}{2}$ —	
Wincenty Jaskólski , r. z Miecierzyna,		
	powiatu Mogilnickiego 3 l. — 2 $\frac{1}{2}$ —	
Paweł Kempski , r. z Pustkowie-Grabowskiego,	p. Ostrzeszow. 10 $\frac{1}{2}$ — 2 $\frac{1}{2}$ —	
Marcelli Kube , r. z Bodzewa po-		
	wiatu Krobskiego . . . . . 9 $\frac{1}{2}$ — 2 $\frac{1}{2}$ —	

Vincenz von Pruski aus Wieczyna, Kr. Pleßchen w. 1 1/2 a. d. G. 1 1/2 i. I.
 Joseph Sikorski aus Czerminek, Kr. Pleßchen = 11 1/2 — 2 1/2 —
 Franz von Skoroszewski a. Czerminek, Kr. Pleßchen = 5 1/2 — 2 1/2 —
 August Schröter aus Ostrowo = 10 1/2 — 2 1/2 —
 Witold von Taczanowski a. Sławoszew Kr. Pleßchen = 5 — 2 1/2 —
 und die Extraneeer Johann Janas, Clemens Köhler und Ignaz Ludwiczak.

Nach den Angaben derselben werden Bronkański, Glabisch, Jastólski, Kempski, Sikorski u. Schröter Theologie in Posen, Hoffmann u. v. Skoroszewski Rechte u. Cameraia in Berlin, v. Pruski desgl. in Heidelberg, v. Taczanowski desgl. in Bonn, Kube Medicin in Breslau studiren, Biniek sich dem Postfache, Ciesliński dem Geniewesen widmen; von den Extraneeern Janas und Ludwiczak Theologie in Posen, Köhler Medicin in Breslau studiren.

Zur Michaelisprüfung hatten sich 8 Ober-Primaner und 2 Extraneeer gemeldet. Von den ersteren trat einer nach dem ungünstigen Ausfall der Prüfungsarbeiten zurück, die übrigen wurden, Schubert unter Befreiung von der mündlichen Prüfung, für reif erklärt, nämlich:

Graf Stephan v. Dąbski aus Kołaczkowo Kr. Wreßchen, war 3 J. a. d. G. 2 J. i. I.
 Edmund v. Freyhold aus Sommerfeld, Kr. Croßen 4 J. a. G. 2 J. i. I.
 Adolph Goldbaum aus Grabow, Kr. Schildberg 8 — 2 —
 Paul Hägermann aus Ostrowo 9 1/2 — 2 —
 Ludwig Jahns aus Ostrowo 6 — 2 —
 Conrad Schubert aus Wielkibór, Kreis Kröben, 9 — 2 —
 Hugo Tillgner aus Trachenberg 3/4 — 3/4 —
 und die Extraneeer Graf Mar von Mielżyński und Eustachius von Rogaliński.

Nach den Angaben derselben werden v. Dąbski Geschichte in Heidelberg, Goldbaum Medicin in Berlin, Tillgner Medicin in Breslau, Jahns die Rechte u. Philosophie in Göttingen, v. Rogaliński die Rechte in Berlin, v. Mielżyński Landwirthschaft in Tharand studiren, v. Freyhold bei der Artillerie, Hägermann und Schubert bei den Pionieren zum Dienst auf Beförderung im Ingenieurcorps eintreten.

Wincenty Pruski, r. z. Wieczyna pow. Pleszewskiego . . . . . 1 1/2 r. wg. 1 1/2 r. w I
 Józef Sikorski, r. z. Czerminka pow. Pleszewskiego . . . . . 11 1/2 — 2 1/2 —
 Franciszek Skoroszewski, r. z. Czerminka p. Pleszewskiego 5 1/2 — 2 1/2 —
 August Schröter, r. z. Ostrowa . . 10 1/2 — 2 1/2 —
 Witold Taczanowski, r. z. Sławoszewa pow. Pleszewskiego 5 l. — 2 1/2 —
 i uczniowie zamiejscowi Jan Janas, Klemens Köhler i Ignacy Ludwiczak.

Z tych zamierzają Bronkański, Glabisz, Jaskólski, Kempski, Sikorski i Schröter poświęcić się teologii w Poznaniu, Hoffmann i Skoroszewski prawu i administracyi w Berlinie, Pruski tymże naukom w Heidelbergu a Taczanowski w Bonn, Kube medycynie w Wrocławiu, Biniek chce się sposobić na urzędnika pocztowego a Ciesliński na inżyniera; z uczniów zamiejscowych poświęcą się Janas i Ludwiczak teologii w Poznaniu a Köhler medycynie w Wrocławiu.

Do egzaminu dojrzałości odbytego przed św. Michałem zgłosiło się 8 uczniów kl. Iw. i 2 zamiejscowych uczniów. Z pierwszych odstąpił od egzaminu ustnego z przyczyny niepomysłnego wypadku prac piśmiennych jeden, reszta uzyskała świadectwo dojrzałości a Schuberta uwolniono od egzaminu ustnego.

Hrabia Stefan Dąbski, rodem z Kołaczkowa pow. Wrzesińskiego był 3 lata w gim. 2 lata w kl. I.
 Edmund Freyhold, r. z. Sommerfeldu pow. Krosieńskiego . . . . 4 l. w g. 2 l. w I.
 Adolf Goldbaum, r. z. Grabowa pow. Ostrzeszowskiego . . . . . 8 — 2 —
 Paweł Hägermann, r. z. Ostrowa . 9 1/2 r. — 2 —
 Ludwik Jahns, r. z. Ostrowa . . . . 6 l. — 2 —
 Konrad Schubert, r. z. Wielkoborza pow. Krobskiego . . . . . 9 — 2 —
 Hugon Tillgner, r. z. Stramburka 3/4 r. — 3/4 r. —
 nadto uczniowie zamiejscowi hrabia Maksymilian Mielżyński i Eustachi Rogaliński.

Z tych zamierza Dąbski słuchać historii w Heidelbergu, Goldbaum medycyny w Berlinie, Tillgner medycyny w Wrocławiu, Jahns prawa i filozofii w Göttingen, Rogaliński prawa w Berlinie, Mielżyński agronomii w Tarancie, Freyhold chce wstąpić do artylerii a Hägermann i Schubert do pionierów w celu awansowania w korpusie inżynierów.

III.

Statistik des Gymnasiums.

Statystyka gimnazyum.

A. Frequenz.

Am Schlusse des vorigen Schuljahres besuchten die Anstalt 279 Schüler, dazu traten im Laufe dieses Schuljahres 75, schieden aus 72, so daß am Schlusse desselben 282 verblieben, und zwar:

	I.	II.	IIIo.	IIIu.	IVa.	IVb.	Va.	Vb.	VIa.	VIb.	Summa.
kathol. katol.	12	22	10	31	30	2	23	1	32	5	168
evangel. ewangel.	3	7	7	4	2	14	—	14	1	16	68
jüdische, moyses. wyzn.	2	4	5	8	—	3	—	9	—	15	46
zusammen, ogółem	17	33	22	43	32	19	23	24	33	36	282

B. Lehrapparat.

Von den etatsmäßig ausgeworfenen Summen sind unter Anderem angeschafft worden:

Für die Bibliothek:

Homeri Ilias ed. Doederlein. — Pindari Carmina ed. Tycho Mommsen. — Die Acharner des Aristophanes von W. Ribbeck. — Taciti Agricola ed. Peerlkamp. — Res gestae divi Augusti ed. Th. Mommsen. — Grammatici latini ed. Keil III, 2. — Photii lexicon ed. Naber. — Thesaurus Graecae linguae 66, 67. — Geschichte der alten Musik von Westphal. — System der alten Rhythmit von Westphal. — Geschichte Rom's von C. Peter I. — Geschichte Julius Cäsar's vom Kaiser Napoleon dem Dritten. — Darstellung aus der Sittengeschichte Rom's von E. Friedländer. — Das höhere Schulwesen in Preußen von Dr. Wiese. — Logik von Mill. — Die Werke von Leibniz von Duno Klopp I — IV. — Das Leben des Feldmarschalls Grafen Neithardt von Gneisenau von G. H. Perk. — Handbuch der deutschen Mythologie von C. Simrock. — Encyclopädie von Ersch und Gruber 77, 78, 82. — Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum ed. Fr. Miklosich fasc. VI. — Centralblatt von Stiehl u. a.

Für die Schülersbibliothek:

Encyklopedya powszechna, 100, 141 — 175. — Balińskiego Pamigtniki. — Wycieczki w świat daleki. — Wypisy polskie. — Schmidta 100 Powiastek. — Tegoż 90 Powiastek. — Aniol Pański. — Bajki Andersena. — Dzieła Sebastjana Klonowicza. — Schöppner Charakterbilder der allgemeinen Geschichte, II Th. — Viehhoff Schiller. — Pütz historische Darstellungen und Charakteristiken, III Bd. — Herßberg, Feldzug Alexander's d. G. — Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, 45 Bd. — Fortsetzung der Erzählungen von Franz Hoffmann, Horn u. a.

Für das physikalische Kabinet:

Ein Theil der etatsmäßig ausgeworfenen Summen wurde zur Reparatur und Reinigung alter Apparate verwandt; neu wurden, außer einigen notwendigen Utensilien und Werkzeugen, von größeren Apparaten angeschafft: ein Leslie'scher Würfel, — eine genaue Wage, — zwei Magnetstäbe, — ein ovum philosophicum, — eine Lann'sche Maasflasche, — ein Multiplicator nach Schweigger.

A. Liczba uczniow.

W końcu zeszłego roku szkolnego uczęszczało do zakładu 279 uczniów; przybyło w ciągu tego roku 75, odeszło 72, tak iż w końcu tego roku pozostało 282, i to w klasach:

B. Stan środków naukowych.

Z funduszu etatem przeznaczonych zakupiono między innymi:

dla biblioteki gimnazyalnej:

dla biblioteki uczniow:

dla gabinetu fizycznego:

Część funduszu etatem przeznaczonego obrócono na wyporządzenie i odnowienie starych przyrządów gabinetu; z reszty prócz kilku niezbędnych przyborów i narzędzi zakupiono z większych przyrządów następujące: sześcićian Lesliego — dokładną wagę — dwa magnesy — ovum philosophicum — Lanego butelkę elektryczną — multiplicator elektryczny Schweiggera.

In Geschenken hat die Anstalt erhalten:

Von der hohen Behörde:

Hesyehii lexicon Vol. IV fasc. 8, 9, 10. — Die Territorien der Mark Brandenburg, als Fortsetzung des Landbuchs Kaiser Carl's IV von Sidicin, Bd. V. — Germaniens Völkerstimmen von Firmentich III, 10. — Urkunden und Altstücke des Kurfürsten Friedrich Wilhelm von Brandenburg, Bd. I.

Von den Herrn Verfassern:

nach testamentarischer Bestimmung: Dr. Friedrich August **Gottbold** Schriften, herausgegeben von Schubert 4 Bde. — Plutarcha Arystydes i Kato starszy. Objaśnił **Dr. J. Zwolski**. — De Schopenhaueri doctrina et philosophandi ratione. Dissert. inaug. scr. **St. Pawlicki**.

Von dem Unter-Tertianer v. Kurnatowski eine Sammlung von 58 Mineralien.

Für diese Geschenke wird im Namen der Anstalt der beste Dank ausgesprochen.

W podarunku odebrał zakład:

od wysokiej władzy:

od Kurnatowskiego, ucznia klasy III., zbiór 58 sztuk kopalin.

Za dary te składa zakład nasz uprzejme podziękowanie.

Sectionstabelle.

Wykaz nauk ogólny.

Unterrichts-Gegenstände. Przedmioty naukowe.	I.	II.	IIIo.	IIIu.	IVa.	IVb.	Va.	Vb.	VIa.	VIb.
Religion <i>Religia</i>	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2
Deutsch <i>Język niemiecki</i>	3	2	3	3	5	2	6	2	6	2
Polnisch <i>polSKI</i>	2	2	2	2	2	5	2	6	2	6
Latein <i>łaciński</i>	8	10	10	10	9	9	10	10	10	10
Griechisch <i>grecki</i>	6	6	6	6						
Französisch <i>francuski</i>	2	2	2	2	4	4				
Hebräisch <i>hebrajski</i>	2	2								
Geschichte und Geographie <i>Historja i Geografia</i>	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2
Mathematik u. Rechnen <i>Matematyka i Rachunki</i>	4	4	3	3	3	3	3	3	3	3
Physik <i>Fizyka</i>	2	1								
Naturkunde <i>Historja naturalna</i>			1	1	2	2				
Zeichnen <i>Rysunki</i>	(1	1	1	1)	2		2		2	
Schreiben <i>Kaligrafia</i>							2		2	
Gesang <i>Śpiewy</i>	(1	1	1	1	1	1)	2		2	
	34	34	32	32	32	32	32	31	32	31

Lehrertabelle.

Wykaz nauczycieli ogólny.

Lehrer.	I.	II.	IIIa.	IIIb.	IVa.	IVb.	Va.	Vb.	Vla.	Vlb.	
Dr. Binger, Director, Dohn. in I.	8 Latein 2 Griech. Dich- ter										10 Latein 2 Deutsch
Tschackert, Professor, Dohn. in VIIb.	3 Deutsch 3 Geschichte										
Dr. v. Broni- kowski, D.-R. Dohn. in II.	4 Griechisch	8 Latein 2 Griechisch	2 polnisch	2 Doid							
Regentke, Lehrer, Dohn. in IIIa.		2 Stenog. 4 Griechisch 2 Deutsch	10 Latein								
Cywiński, Ober-Lehrer.	2 polnisch	3 Geschichte	3 Deutsch			3 Geschichte u. Geographie			6 Deutsch		
Licth Speers, Religions.-L.	2 Religion 2 Deutsch	2 Religion 2 Deutsch	2 Religion	2 Religion			3 Religion		3 Religion		
Polster, D.-R. Dohn. in Vb.		2 polnisch	6 Griechisch								
Dr. Zwolski, Gymn.-Lehrer, Dohn. in IVa.			6 Griechisch		9 Latein 2 polnisch						
Thomazek, Gymn.-L. Dohn. in IIIa.	2 Französisch	2 Französisch	3 Deutsch	8 Latein	5 Deutsch						
Kodlinski, Gymn.-L.			1 Skantunbe 2 Französisch	1 Skantunbe 2 Französisch	4 Französisch 2 Skantunbe						2 Geographie
Marten, Gymn.-L.	4 Mathematik	4 Mathematik							3 Rechnen		3 Rechnen 6 polnisch
Jagielski, Gymn.-L.	2 Physik	1 Physik	3 Mathematik	3 Mathematik	3 Mathematik	3 Mathematik			3 Rechnen		
Dr. v. Wawro- wski, Gymn.-L. Dohn. in Va			1 3 e i d n e n 1 3 e i d n e n	3 3 e i d n e n 1 3 e i d n e n	2 3 e i d n e n 3 3 e i d n e n		2 Geographie 2 Zeichnen 2 Singen	2 Geographie 2 Zeichnen 2 Singen	2 3 e i d n e n 2 3 e i d n e n 2 Singen		
Kohl, Kunstlehrer.											
Paten, G.-L. Dohn. in VIIa.				2 polnisch				6 polnisch	10 Latein 2 polnisch		
Dr. Kohno- wski, Stillsel. Dohn. in IVb.					9 Latein 5 polnisch		6 Deutsch				
Sprengel, Schu- lber, eomangel. Religionslehr.	2 Religion		2 Religion		2 Religion		2 Religion				2 Religion

*) Vom 1. August 1865 Dr. theol. Warmbski.

Ordnung der Prüfung.

Dienstag, den 26. September.

Zeit.	Czas.	Gegenstand.	Przedmiot.
9	— 9½	Religionslehre	Religia . . . . .
9½	— 10	Griechisch	Jezyk grecki . . . . .
10	— 10¼	Latein (Vergil)	Jezyk łaciński . . . . .
10¼	— 10½	Mathematik	Matematyka . . . . .
10½	— 10¾	Latein	Jezyk łaciński . . . . .
10¾	— 11	Französisch	Jezyk francuski . . . . .
11	— 11¼	Latein	Jezyk łaciński . . . . .
11¼	— 11½	Geschichte	Historya . . . . .
11½	— 11¾	Latein	Jezyk łaciński . . . . .
11¾	— 12	Vorträge der Quartaner.	Deklamacye uczni ^{ów} kl. IV.

Nachmittags.

3	— 3¼	Geographie	Geografia . . . . .
3¼	— 3½	Latein	Jezyk łaciński . . . . .
3½	— 3¾	Rechnen	Rachunki . . . . .
3¾	— 4	Latein	Jezyk łaciński . . . . .
		Vorträge der Sextaner und Quintaner.	Deklamacye uczni ^{ów} kl. VI i V.

Mittwoch, den 27. September.

Schlußfeierlichkeit

um 9 Uhr Vormittags.

Choral von G. F. Händel.

Declamationen.

Chor aus Judas Maccabäus von G. F. Händel.

Vorträge eigener Arbeiten:

des Abiturienten Adolph Goldbaum:

Qui factum sit, ut Athenienses ingeniorum cultura
reliquos Graeciae populos tantopere superarent.

des Abiturienten Edmund v. Freyhold

Ueber den Unterschied des griechischen und römischen Volkscharakters.

des Abiturienten Grafen Stephan v. Damböski: abiturienta hr. Stefana Dąbskiego:

O pomysle autora Komedyi Nieboskiej.

welcher im Namen der Abiturienten von der Anstalt
Abschied nimmt.

Hierauf nimmt der Primaner Michael Rudnicki von den Abiturienten Abschied,

Die Kapelle von Umland und die Kapelle von Breitenstein, comp. von Kreuzer.

Entlassung der Abiturienten und Verlesung der
Verfugungen durch den Director.

PORZĄDEK POPISU.

We Wtorek, dnia 26. Września.

Lehrer.	Nauczyciel.	Klasse.	Klasa.
Dr. theol. X. Warminski		I.	II.
Dr. Bronikowski		I.	
Regentke		II.	
Jagielski		IIIo.	
Thomeczek		IIIu.	
Kotliński		IVa.	
Dr. Zwolski		IVa.	
Cywiński		IVb.	
Dr. Kolanowski		IVb.	

Po południu.

Roil	Va.
Polster	Vb.
Marten	VIa.
Tschackert	VIb.
Deklamacye uczni ^{ów} kl. VI i V.	

W Środę, dnia 27. Września.

ZAKOŃCZENIE

o godzinie 9. zrana.

Chorał G. F. Händla.

Deklamacye uczni^{ów}.

Chór wyjęty z Judasza Makkabeusza kompo-
zycji G. F. Händla.

Mowy:

abituryenta Adolfa Goldbauma:

Qui factum sit, ut Athenienses ingeniorum cultura
reliquos Graeciae populos tantopere superarent.

abituryenta Edmunda Freyholda:

Ueber den Unterschied des griechischen und römischen Volkscharakters.

abituryenta hr. Stefana Dąbskiego:

O pomysle autora Komedyi Nieboskiej.

Ostatni w imieniu odchodzących uczni^{ów} po-
żegna zakład.

Poczém uczeń kl. I Michał Rudnicki po-
żegna abiturient^{ów}.

Kaplica Uhlana i kaplica Breitensteina, kom-
pozycji Kreuzera.

Pożegnanie abiturient^{ów} i przeczytanie promocyj
przez Dyrektora.

Am 11. October Vormittags finden die Anmeldungen, Nachmittags die Prüfung der neu aufzunehmenden Schüler statt. Dieselben haben ein Geburts- und Impf-Attest, so wie ein Zeugniß über den zuletzt genossenen Unterricht beizubringen.

Am 12. October um 8 Uhr Vormittags wird das neue Schuljahr mit einem feierlichen Gottesdienste eröffnet.

Dnia 11. Października przed południem zgłosić się winni nowi uczniowie a po południu odbydzie się z nimi popis. W tym celu powinni złożyć metrykę, poświadczenie szczepionej ospy, tudzież świadectwo wykazujące ich postępy w naukach w ostatnim czasie pobieranych.

Dnia 12. Października o godzinie 8mej zrana zacznie się nowy rok szkolny uroczystym nabożeństwem.

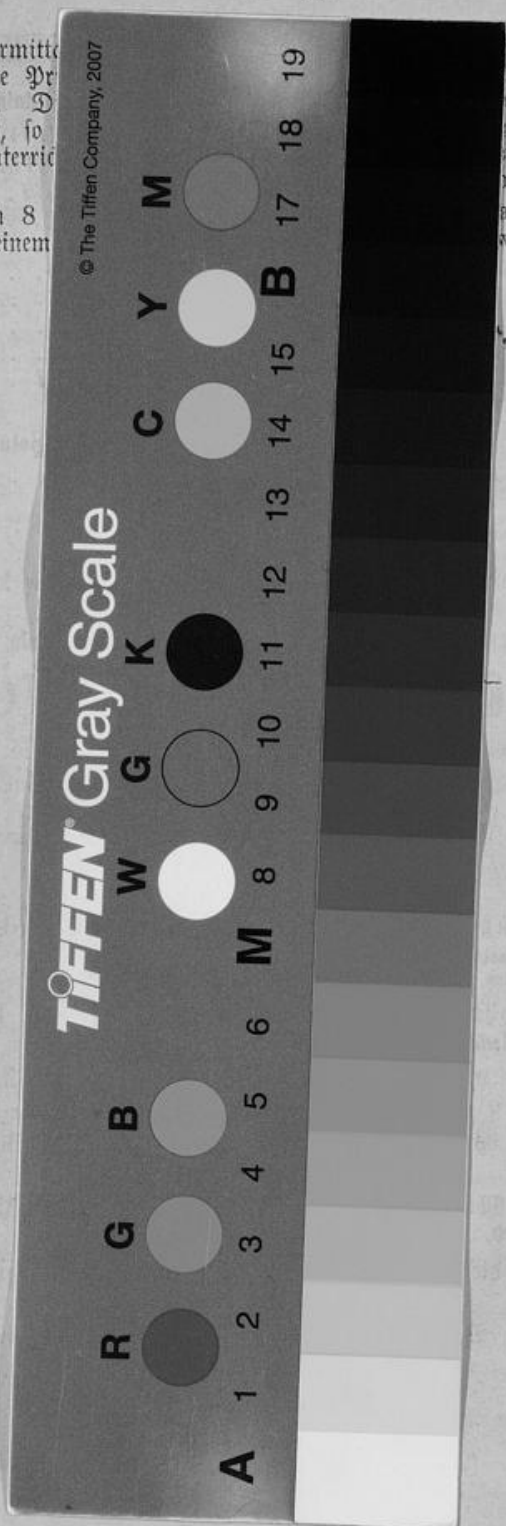
Dr. Robert Enger,

Director.

Am 11. October Vormittags die Prüfungen, Nachmittags die Prüfenden Schüler statt. Der Geburts- und Impf-Attest, so den zuletzt genossenen Unterricht

Am 12. October um 8 das neue Schuljahr mit einem eröffnet.

© The Tiffen Company, 2007

szkółki przed południem zgłoszą uczniowie a po południu odbędzie się popis. W tym celu powinni mieć poświadczenie szczepionej ospy, które wykazujące ich postępy w naukach w tym czasie pobieranych.

W dniu 12 października o godzinie 8mej zrana rozpocznie się nowy rok szkolny uroczystym nabo-